

ભતૃહરી નાટકનાં ગાયનો.

ભારથી આર્ય મુખોધ નાટક મંડળી માટે

રચનાર મરહુમ

વાવળ આશારામ ઓઝા.

પ્રસિદ્ધ કરનાર

મુળળ આશારામ ઓઝા.

આવૃત્તિ ૧૨ મી.

અંધ સ્વામિત્વના સર્વ હુકક પ્રસિદ્ધ કરનારે રજીષ્ટર
નોંધાવ્યા સ્વાધીન રાગ્યાં છે. માટે તેની રજી
સિવાન કોઈએ છપાવવું કે બજાવવું નહિ.

સુરત.

‘દેશી મીઝ’ એનજીન પ્રાગ્રીગ પ્રેસ.

સંવત ૧૯૬૨.

સને ૧૯૦૬.

કિંમત ૫ આના.

૧૬૨૭ ગુરુત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
૬-૧૨-૮૨ ગુજરાતી ઓપીરાઈટ-અંગ્રહ
મતૃહરી નાટકના ગાયનો.

ઈશ્વર સ્તુતિ.

સુત્રધાર—

૧

મંગલ તમારું પ્રિય છે તમારું, તમારું વિશ્વપતિ નામ; મંગલ.
નાટક કળા નાથ કરી તવ પ્રેરી, ભગવવા હરિ આપો હામ; મં.
પાત્રોની રચના કરો રસ હાયક, શુદ્ધ વાણી સુંદર સ્વામ; મં.
નિર્વિદ્ય નાથ ઉતારો આરંભ, પ્રાર્થના કરું પ્રાર્થુ કામ; મં.
નરી—

૨

(માધુષન સ્વામ.) જો રાહ.

દીધી બક્ષીશ નરને નારી ચમત્કારી રે;
નારી ચમત્કારી રે, સતી છે પ્રાણુ પ્યારીરે—દીધી. ટક.
કમલ નયની મુખ અમૃત ભાષી,
જાણા સંસાર પુરુષનો દે સુધારી રે— દીધી.
તેરે કુસંગે કામની બગડી,
આ અવતાર ગયાજ બળો હરી રે— દીધી.
પ્રાણુ બાળ્યોત્તર હશે નં પુરુષનો,
તેનું ઘરનાર શેઠાવે સતી સારી રે— દીધી.

૩

ગજલ

(સજ્જામાં ગયારી ઢબની.)

પાસે પુરુષ છે યુવાન;

મીઠો પુરુષ હામ.

गूजरात विद्यापीठ ग्रंथालय

[गुजराती कॉपीराइट विभाग]

अनुक्रमांक ९६२७ वर्गीक

पुस्तकनुं नाम ल्भनुं इति ना२५मां गायक

विषय ६ : २०९

આ બ્રહ્મીનો વિલાસ, આરે મંદ હાસ્ય;
મધુર વચન મંદ ગતિ, નાખે પુરુષ પાસ.
રણને વિશે બાણ કાઢી, નરનિવારે શર;
આ કટાક્ષ બાણ દાસી, પાડે યોધ પૂર.

૪

ગજલ.

(ઉપરની ઢગની.)

બાધ આપનું શરીર, તરણ વચનો બાગ;
ચૈતનમાં વેલી સર્વ, પુલી છે અથાગ.
અંગણે સુવર્ણ રંગ, નેત્ર મોહ બાણ;
કમલ મુખ ચંદ્ર પ્રભા શું કહું વખાણ.
કામ દેવની પ્રિયા જે, નામ છે રતી;
તેહથી અધીક રૂપ, ધારે મુજ મતી.
ચાલ આપ ચાલો, ત્યારે હંસની ગતી;
આપ જેવી પ્રિયા દીસે, બાગ્ય ભૂપતિ.

૫

પીંગલા— રાગ (શીદ અકળાય બેની.)

સદા રહો પાસ પીયુ, સદા રહો પામ;
નયનનો વિલાસી મારા, સદા રહો પાસ;—ટેક.
સભા વિશે જાઓ પીયુ, મુકી આ અવાસ;
ખાન પાન તણ બેસું, રહી હું ઉદાસ;—સદા.
પુરુષનો વેશ કરી, રહું હું હજૂર;
કહો તો એ કહું પણ, રીતીથી દૂર;—સદા.
એક તન વિશે બેઠું, તન જો સંભાય;

તુરત તે કહે સ્વામી, પણ એ ન થાય;—સદા.
 ચંદ્રને ચક્રોર સંગ, દીપ ને પતંગ;
 મયુરને ઘન સંગ, પ્રિતિતણો રંગ,—સદા;
 હવે જો વિશેષ પીયુ, રે'શો હુંથી દૂર;
 નકી પ્રાણુ સાગુ' મારો, જાણો તૃપ ઉર,—સદા.

૬
ભરતૃહરી— રાગ સીયાનો કાનરો.

તારણી તુજથી નથીરે જુદાઇ, શશી વદની સુખ પામું હું
 આંહીં; તારણી. ટેક.
 વદન મનોહર તારું લક્ષીતા. સૌરભ અંગ જઘન સુખદાઇ,
 શશી વદની.
 બ્રહ્મટી વિક્રમ સ્મિત અતી વિભ્રમ, નિરખી પ્રિયા ભૂલું
 સરવેરે કાંઈ;—શશી વદની.
 ત્રણસો સાઠ સાગી તુજનેરે આહું; તુજ વણુ મુજ ક્ષણ કલ્પ
 સમજાઇ; શશી વદની

૭
સારંગ.

પીયુ કરના મોજ વિલાસ, બદન અલગ જબ કરત જુદાઇ
 લાઈ, તન મન સખ દુખદાઇ.—પીયુ ટેક.
 તુમ જબ જાત સભામે' છાંડકર, તલપ તલપ જીવજીત મિ-
 રલસે', પ્રેમ પીછાનો અતુર તૃપ મેરે (૨) તુમ ખીન નરવર મે
 હું સદા ઉદાસ;—પીયુ.

૮
ધન્યાશ્રી.

એરી આવું છું પ્યારીરે, રાજ કચેરીમાં જઇ હમણા;

હર રહત તનુ રમ્ય, તનુ રમ્ય પ્રીય વિરહ દુસહ દુખ ઝપટ
વિકટ;—આવું છું.

પ્રેમ અપારજા બ્યારે તમારો, ત્યારે શું જાઓ છોડી;
ધર્મસિનપર જાધને આવું, પ્રભ સુખ દુખ જાણી—આવું.
પૂરવ જનમની પ્રીત તમેથી, ખરું કહો છો સ્વામિ;
સ્થિતિ રાજની જવું જાણવા, શી છે ન્યાય ખામી—આવું.

૯

પીંગળા—

ગીતિ.

સમ ખાધને કહી દો, કથે આવશે પાછા અહીં કંથ,
વિરહ વેદના થોડી, કરશે જાણો છો પ્રીતિ પંથ;
સ્મરણ ચરણનું ચિત્તમાં, રાખી બેસી રહું છું રે પ્યારા,
રહું નામ રાજજી, જરૂર જાણજેરે ઇશ્વર મારા.

૧૦

એ તો એવાં બોલે છે ધરી ગુમાન,
મોઢે કરાવું હું ચાલો પ્રમાણ—ટેક.
કપટ જાળ પીંગળા છે એના પ્રાણ
પુરી તમેને રાખે છે આ સ્થાન—એ તો.
બહાર નવ આવવા દીએ ધડી એક,
આવે તો ચાય છે મોટી ખેંચ તાણ.
ચાલો કચેરીમાં મોઢે કરાવું,
હાલ ચાલ બોલે છે શુણ્ય કાનો કાન—એ તો.

૧૧

રૂપીઓ—

રાગ.

(નાથ કેસે ગજકો બંધ છોડાયો. એ રાગ.)

આરતી તારી ઉચરીએ, નિરંજન આરતી તારી
 ઉચરીએ—ટેક.
 સરવ બ્યાપક તુજ ચૈતન શક્તિ, વર્ણન શું તેનું કરીએ.
 શુદ્ધ હૃદયથી જોરે આરાધીએ, તો ભવસાગર તરીએ;—ની.
 યોગ યગન સમાધી ધરી ધ્યાને, લક્ષ વિશે નવ ઠરીએ,
 અકળગતી પરાપાર પિતૃ તારી, વાણીથી શું રે વિસ્તરીએ;ની.
 રચના યથાયોગ્ય આરે જગતની, મહીમા તારો હર ધરીએ,
 દીન વચન પ્રભુ અલ્પ સ્તીકારો, કાચે કથન શું કરીએ—ની.

ભર્તૃહરી--(સ્વગત.) ૧૨

રાગ ખરવાની ડુમરી.

જનમ્યો જગમાં તે વૃથા જનમ્યો,
 જેને કામશૃંગાર પીછાન નહીં. જનમ્યો.—ટેક.
 મૃગનયની નિતંબ ન સાર્શ કર્યો,
 કદી આયુષ્ય સર્વ અસાર થઈ;—જનમ્યો.
 જે સુખ નાર વિદ્વાસ વિશે રહ્યું,
 તે સુખ અન્ય નિશેજ નહીં.—જનમ્યો.

૧૩

રાગ ઝીંઝોટી.

પ્રિયાકા સમાગમ સખસેં હે પ્યારા, ટેક
 સ્તીકે શ્રમસેં પરમેત બિંદુ, માતો શોભત હે તારા;
 ભારી નિતંબ પરી હર ઉપર અંગે ચંદનકી ગારા.—પ્રિયા.

ભર્તૃહરી— ૧૪

એક નારી જગતમાં પ્યારી, કમલ વદની પ્રિય
 ચંપક વરણી.—નારી. ટેક.
 કમર પાતળી ચરણ ઉપડતાં, સ્તનો ભારે લચકાતી;

કુમ કુમ કદમી ગૌર તવોઢા મન ગમની શ્રમ આતી. એક.
 રમકુમ ફરતી હસ્તી રંભા, અંગ મરોડ બતાવે,
 રાજ મહેલને વિના એ પ્રેમદા, કહો કાણુ શોભાવે. એક.

૧૫

પીંગળા.

જા સખી તુ વેગે વેહેલી, લાવ અશ્વપાલ;
 યાર વિના કામે વ્યાકુળ, થઇ છું હું બેઢાલ
 મોહું એથી મન મારું, રાખું તેથી ચારી;
 જીવ જહાન એછે મારો, શુણુ સખી પ્યારી.

૧૬

મધુરવંતી.

અહહ બાઇ એહ તર્ક, નથી ધટિત આપ;
 અતિ પવિત્ર આપ સ્વામી, શીદ ધરોછો પાપ.
 નીચ સંગ ચારી તેમાં, રૂળ નથીરે સારું;
 સુર મધને શું કરો છો, કાર્ય આ નહારું.

૧૭

પીંગળા.

મારી સાથે શું છે તારો, ધર્મ તું વિચાર
 અશ્વશાળા સદ્ય શોધી, ખોળી લાવ માર.
 મૂર્ખ મોટો એછે પણ, જાણે ભોગવિલાસ;
 એના સમ સુખ કદી, મળે ન સ્વામી પાસ

૧૮

મધુરવંતી.

પવિત્રતાનો ધર્મ લાગ. કાં કરોછો બાઇ;
 દિલ દીધેલ સ્વામિ સાથે, ના રાખો જુદાઇ;

જો કદાપિ વૃપતિ જાણે, આવું દુષ્ટ કાજ;
દૂળ મારું જોદી કાઢે, ભૂપ પુન્ય રાજ.

૧૯

પીંગળા.

આમ વિચાર વિના શું બોલે, પ્રીત ધરી દાસી તુજને મેં રાખી-આમ.
કપટ તજને ગુપ્ત જણાવું; મદનની મોજ તુંને મેં ભાખી-પ્રી.
જોરે વિશેષ બોલી તો તુજને, કરીશ બેહાલ હું આરોપ નાંખી-પ્રી.

૨૦

મધુરવંતી.

કોપ શીદ કરો છો બાઇ, આમ શીર ચઢાવું;
પણ મૂર્ખથી ચારી કરી, રહેશેરે પસ્તાવું.
ભર્તૃહરી દેશ પતિ, ગુણી વિધાવંત;
તેવા પ્રાણનાથ તજ, આવી રાખો ખંત.

૨૧

પીંગળા.

શુણુ સખી જય છે તું, તેડવાને કાજ;
એમ નહીં આવે ચાર, મૂર્ખ શિરતાજ.
ભોજનની લાલચે એ, આવશે સતાખ;
માટે એવું કહી એને, લાવ વગર દાખ.

૨૨

મધુરવંતી.

એમાં કેહેવું નહીં પડેરે, બાઇ મુંને કાંઇ;
શુકિત સરવ જાણું સાચી, આપ નામ ગાઇ.
આટલો મેં વખત કાઢ્યો, આપ કેરી પાસ;
મારી એ પ્રતીતિ કેમ, રાખો નહીં ખાસ.

૨૩

રાગ આશાગાડી.

કામ છે દુષ્ટ વિકારી, અહા ! પ્રભુ કામ છે દુષ્ટ વિકારી;
 ઈંદ્ર સમાન પતિ અતિ સુંદર, અશ્વપાલથી છે ચારી.—આહા.
 તણુસો લાગી એકજને ચાહે, તેના ચિત્તમાં છે જર છીનાળી—આહા.
 ધીક બાધ તુજને ધીક તારી ખુદિ, વિપરીત વાત વિચારી,—આ.

૨૪

રાખી રાણી મૃત્યુ માંયરે, ફળ, ખાવું શું મારે; (૨)
 હુરે ખાઉં તો પ્રિયા પાછળ, જુરી જુરી દિન જાયરે;—ફળ
 એની પ્રિતિને રંગે જીવું છું, એના વિના ધડી નવ જાયરે;—ફળ,
 માટે આ આપું પ્રાણ પ્યારીને કહું અમર એની કાયરે;—ફળ.

૨૪

ભર્તૃહરી-- રાગ ઝીઝાટી જંગલો.

(પતીયાં મેં કેસે તો બંદ, છોટી નજીંદીયાં, એ ચાલ,
 ફળ આ વિપ્રથી મળ્યું, પ્રિયા મોરીરે; ટેક.
 પ્રાસન આતું કર પ્રિતેથી, દુખ તવ મૃત્યુનું ટળ્યું,—પ્રીં
 નર યા નારી આ ફળ ખાતાં અમરતા પામે એ ખરૂં—પ્રીં

૨૬

પીંગલા— રાગ નટ કેદાર.

પીયુ ફળજ સુંદરે, પ્રાસન આપ કરો પીયુ મારા-પીયુ. ટેક.
 આપ અમર થવ તખતે ખીરાજો, પ્રજાહિત પીયુ કરજો.
 હુંજું નાર અમર શું થાજી, અરજ મારી ઉર ધરજો.—પીયુ.

૨૭

ભર્તૃહરી-- રાગ ગાડી આશા.

લગની તુજથી લાગી, પ્રિયા મારી લગની તુજથી લાગી. ટેક.
 તુને અનુથી દેખું ત્યાં સુધી, હુરે જીવું જડભાગી;—પ્રિયા.

તારો વિયોગ થયે તુર્ત પામું, ખેદ હું થઇરે અભાગી.—પ્રી.
તે માટે તુજને અમર હું ચાહું, જ ન કદી મુને ત્યાગી.—પ્રી.

૨૮

પીંમલા—(રાજા ફળ આપીને જાય છે ત્યાર પછી સ્વગત.)

રાગ દેશાડૈ

સાચો મારો છે, જે શોખી પુરો પ્યારો, તેને ફળ આતો
દેશું—સાચો.

અમર થશે છેલ પારજ મારો, આપશે સુખને વિલાસ.—સાચો.
એને મળ્યા વણુ દિન એક વીતે, ચિત્ત માઈં થાયછે ઉદાસ—સાચો.

૨૯

ગજલ (ઇંદ્રસલાની ઢખની)

(તુમને મેરી લાસકી મટી ખરાબકી. એ ચાલ.)

એશું ખોલો છો ! વિવેકી બ્રાતા બરથરી ?

એ શું વદો છો વડીલ, જીભથી કરી !

એ શું કહો છો માતૃ, પીંગલાનારે પ્રભુ !

મૂજ વિશે આવી ખુદ્દિ આરાધો શંભુ !

સમુદ્રે મર્યાદા બ્રાત, હજુ મૂકી નથી;

અગનિની શિખારે બ્રાત, અધો ગધ નથી;

સૂર્ય માહે અંધકાર, હજુ થયો નથી;

સિંહણુ સુત તણુ ખાવાને, હજુ ગયો નથી;

હંસની ગતીરે, કામવત્ થઇ નથી;

સંત ચિત્તમાંથી દયા, હજુ ગઇ નથી;

પશ્ચિમ હજુ સૂર્ય ઉદય, થવું નથી થયું !

કાષ્ટ ટેક તેડી જળમાં, નથી ડુબી મયું !

માતૃનો વાતસલ્ય પ્રેમ, નથી હજી ધટ્યો;
આપનો વિચાર આવો, ક્યાંથીરે થયો !

૩૦

લાવણી

(અધર્મીય મોખત તોડી બે દરદી દીવાના. એ ચાલ.)

ભરથરી બ્રાતા વિચારીને તમે, કરો હું ઉપર કોપ.

વાણુ અપરાધે, (૨) તમે વદો વચન આરોપ,—ભરથરી. ૨૬-

છો શીર છત્ર, (૨) નવ લોપું નીતિ ધર્મ;

અંધુ પત્ની મમ માત છે, કેમ કરું અવિહિતજ કર્મ.—ભરથરી

કટુ વચન બાણુ, (૨) શીરપર મુકોમાં કાપ;

આગળ વાત વીચારતાં, બાધ પામશે પશ્ચાતાપ—ભરથરી

પાંડવમાં ધર્મ, (૨) લક્ષમણને જેમ રઘુવીર;

કનક ભક્તિ તેમ મહારી, નવ જાણો અંધુ કથીર.—ભરથરી.

ગાળું આપ સેવા, (૨) મુક્તિ દાતા મનમાંય;

બ્રહ્મરસ ભોગી બ્રહ્મ થઇ, કયમ તુચ્છ વિષયને ધાય.—ભરથરી.

વિક્રમ—

૩૧

શુણુ સ્ત્રી છત ભરથરી લૂપ ઉજેની તારીમાં ન રહુંરે

રાખ ચતુરાધ રહે હવે ચૂપ.—ઉજેની.

હવે માળવાનું અન્ન નહીં ખાઈ.—ઉજેની.

વેગે અરણ્યમાં ચાલ્યો હુંતો જાઈ.—ઉજેની.

ધિક ધિક લપટાણો મતિ મંદ—ઉજેની.

ફટ ફટ સમજ્યો ન નારી ફંદ.—ઉજેની.

ફર્યો પીંગળાના પાપી પંઝામાંય.—ઉજેની.

વાગે ત્યારે સંભારજે તેના ધાય.—ઉજેની.

આથો જાણી સાચો ક્ષત્રી ધરી હામ.—ઉજેની.
તારી ઉજેનીમાં રહેવું હરામ.—ઉજેની.

૩૨

રાખને હવે મૂક શેખી. જાણું છું તારું.
જાણું છું હું તારાં કામ, ધર બધું છે લલઇનામ.
તુંતો ખાઇ બધું હરામ, એવું નથી માંડું.—રાખને
હુંતો લલઇ હું લેર કરાવી, તેથી ખાઇને મન બોલી:
જો જો મૂકું તને કદાવી, કહું દિલ ધાર્યું.—રાખને.

૩૩

રાંડ બોલ મુખ બોલ વિચારી, ધીક તેં તો શીખવી છે જુનરી.
તાં જૂઠું થાશે ભારી, તારી ખુવારી તો થાવી:
રાજ રાણીને બુઝાવી.—રાંડ બોલ.
રાંડ તેં તો આદ્યું ધણેજ અહીં નીચ કામ,
કામ કામ અનીતિ તમામ, લણુ હરામ બોલું નામ;
ભાંગી જા તું કાળું મુખ સંતાડને ધીક નહારી; રાંડ બોલ.

૩૪

અમરકુળ મળ્યું, તેનું શું દિલે ધર્યું;
મારે ખાવું કે ન ખાવું હા.
વસ્તુ કિમતી ધણી છે આ,
એમાં વિચાર કરો લગાર, ખાઓ ન પાધરું,—તેનું.
આ ભવે હું ગણીકા નારકુ.
ફળ ખાઈ સદા તેવી રહું.
કાઇને દયએ દ્રવ્ય લઇએ, એ ખરેખરું;—તેનું.

ત્યારે એવો એકદૂભૂપતિ ભરથરી છે ઉનેનીપતિ;
એજ ભૂપ છે અનૂપ, જઇ તેને ધરું; ચાલો
જઈ તેને ધરું.—આ.

૩૫

દિલથી તમ નોકરી કરીએ બાધ, બાધ હો હુંથી સૌ સચવાએ,
બધી પિનમત આપની જળવાએ,
સારુંજ નજરે ન જોઈ કાંઈ—દીલથી.
ધણો અનર્થ હવે તો થાયે, નિરદોષી પણ માર્યાં જાયે;
શીદ રક્ષત આપોછો ચાહ.—દીલથી.

૩૬

રાખો રાખો તરછોડો, શું આ વાર;
આગળ ફળ જોજો આનારે.
આવી ચાલમાં જોશોરે, શું છે સાર;—આગળ.
ધીક જોમન જોરમાં, ભૂલ્યાં ભાન;—આગળ.
નીચ નરને કર્યો છે, દિલ જન;—આગળ.
રાજ હંસણી થઈને શોધ્યો કાગ;—આગળ.
ફળ ઉપર લગાડ્યો કાળો કાગ;—આગળ.
માળવાના માહારાજ પરમાર;—આગળ.
નેનાં રાણી ઠાણીયાથી રમો જર, —આગળ.
સોંપી લ'પટના હાથમાં લગામ;—આગળ.
ધીક ધીક બુદ્ધિ બગડી તમામ;—આગળ.
હવે નવ રહું ધડી આણે ઠામ;—આગળ.
આવી નોકરી છે આજથી હરામ;—આગળ.

૩૭

વિનતી શુણ્ણતા જાઓ સ્વામિ, કહું છું તમને શીશ નામી;
કુડુંજ કીધું થઈ મેં કામી, પ્યારા સ્વામિરે.

દિટકારી જાઓ હુંજીં પાપી, જાઓને મારું માથું કાપી;
આગ આગ માંહે વ્યાપી.—ધ્યારા.

સોજત માઠી સંકટ પડ્યાં, સુખ લજાટેથી ખડ્યાં;
પાપ પુરવનારે નડ્યાં,—ધ્યારા.

હાય મુજને મૂકી ગયા, શું સદાય અજગા થયા;
કોઇ દિ નહીં એ લાવે દયા.—ધ્યારા.

૩૮

ભર્તૃહરી— રાગ કલિંગડા.

સ્ત્રીયકુ મનવા ધીક ધીક હે,
મેરે બડી ઉસીકે મન દીક હે.

સ્ત્રીય. ટેક.

જીને સંગે મેં રાત દિનોંકું,
લપટ રહ્યા સો અત્રીક હે.

સ્ત્રીય.

રાજ તજી અમ શિવકું રટનાં,
એહી તરન લવ શીખ હે.

સ્ત્રીય.

ભર્તૃહરી— ૩૯

(નારાયણ નરસિંહ નરોત્તમ, પુરુષોત્તમકો ધ્યાન ધરોરે) એ રાગ.
જે ચપગાને ચીતવું નિશદિન, તે મુજથી બેઢીત રહેરે—જે.

બલે ભામની જાણો સાચી, નથી થવી એ સાચી રે.

કોડ ઉપાયે કરો યત્ન પણ કામ પ્રગટનાં કાચી રે.—જે.

એકજ ભામની કમળા એને, એકજ સુખની પ્યાસીરે.

જેર હૃદયમાં મુખમાં અમ્રત, જણાશે જુઓ તપાસીરે.—જે.

૪૦

ભર્તૃહરી— ગજલ.

અથે કમળત પીંગલા તેને, બહોત દગ્ગ દીયા.

ભાષ જેસા ભાષ મેને, દેશ નિકાલ કીયા. અથે કમળત.

તેરેપર ઇતબાર રખા, તેં ખુરા કીયા.
જન્મ મેરા આજ તં, ખરાબ કર દીયા.
નિર્દોષ મેરા અંધુ, માલવ દેશસે ગયા.
નઠોર કઠોર નારી જાત, દીલમેં નહીં દયા.

અયે કમળત.

અયે કમળત.

૪૧

સુતવિત નારી ભવન પરિવારા,
હોહી જાઈ જમ બારહીં બારા,
અસ બિચારી જીવ જમહુ તાતા,
મિલહુ ન જગત સહોદર બ્રાતા,
યથા પંખ બિનુ ખમ અતિ દીના,
મણી બિનુ ફણી કરીવર કર હીના,
અસ મમ જીવન અંધુ બિનુ તોહી
જો જડ દૈવ જીયાવે મોહી,
જમ હોં અવધ કવન મુખ લાઠ,
નારી હેતુ પ્રિય અંધુ મૈવાધ.

૪૨

રાગ ક્રીંઓહી.

છોડદે અભીમાન માન અમતો મનવા મેરા ! છોડી. ટેક.
રાજપાટ સખ જૂઠે જનો, કયું તુંમ હોત હેરાન,
નારી પ્યારી નહીં હે તેરી, મત કરનાં ગુમાન; માન—અ.
જૂઠી પ્રીત જમતકી દેખી, મત ભૂલે નાદાન;
બાહીર રંગ રૂપકું દેખી, મત હોનાં ગુલતાન; તાન—અ.
ચલ જંગલમેં ભેખ ધરેંગે, તજી જમત તોફાન;
જગત સ્વપનસે જમત હોજા, ગુરસે લેનાં રાન. રાન.—અ.

મુદ્રાન—

૪૩

રાગ ક્યાં જોઓહો, અમને મૂકીને;

આમ એકા એક ઉદાસ મહને,
 ભેખની વાત શું મુખે બણો છો.
 મનમાં, કાણમાં, રણમાં, વનમાં,
 ઉપજવો ત્રાસ પ્રીતિ ચૂકીને. રાજા.
 અરે શું થાશે, અમો પ્રજાતું,
 ઝુરીને મરશે, કફની ધરો છો;
 ઉરમાં, પુરમાં, શોકના, થોકમાં,
 અંધ થશે સૌ આંસુ સૂકીને. રાજા.

ભતૃહરી—

૪૪

હમ જાતે જંગલ કે ખીચ, જુડી હે રાજકી જંગલ; ટેક.
 સાધન અપના છોડ કે ધર, મત હોનાં બે લાલ;
 હે લખલાનત ઓરતકું મત ગુમાના ઉસરી કાલ, હમ.
 બેલતર હે સ્ત્રી દીલસે, કબી હાવે ઝેરી વ્યાલ;
 અળ રાજ હમ નાંહી કરે, તું રાજ અળ સમલ. હમ.

૪૫

તુંમ ચલે કફની પેહરકે, હમકું કીયા કીરકે હવાલે;
 તુંમ ચલોગે હસ જાગુપે, હમ પીવેં ખીખકે ખ્યાલે.
 રાજા મત કરના એસા, તેરા પ્યાર દિલું સાલે; તુંમ.
 તુંજ બિના ચેહ પ્રજા સખ, હોતહી બેહાલે,
 રૂઝન કરતી તુંજ પ્રિયા. મત ગલે કફની ગલે; તુંમ.
 બે લાલ કરકે સખકું પ્યારા, અળ ભેખ ના લે,
 એસેં ચલકે છહાસે, કયું ગલેમેં તોડ ગલે; તુંમ.

પીંગલા—

૪૬

અરર સ્વામિરે શું હવે કરે, અતિ નિષિદ્ધ મે કર્મ આચર્યું;
 શિંગળા ભંગમાં, પાપ ના ગણ્યું, સુખ અખુટ મેં આપતું હણ્યું.
 દિયર વિક્રમા, નિર્મળા મતિ, તુંજ વિપે થઈ, દુષ્ટ હું અતી;
 મન ગમ્યાં સદા, ભોગવ્યાં સુખો, કયમ સલાં હશે રાનનાં દુખો.

સુરજ આથમ્યો, માગવા તણો, ઉચરતા બધે, ત્રાણરે જનો;
 અધ ઉજેનિરે, તું અનાથરે, કકળતો રહ્યો, સર્વ સાથરે.
 કમળ મુખને, સ્થામ મેં કરી, કુળ લખવીયું, ના ગધ મરી;
 રૂપ બળો અરે, શું કરે હવે, કુરૂપતો થયું કામને દવે;
 હવ ઉડી મને, બાળ નાંખ તું, જનુની પૃથ્વીરે, વા સમાવ તું
 અરર શું કરે, ક્યાં જઇ પડું, મરણ સદાય થા આવી દૂકડું.

૪૭

બાપિ થાનાઈ તે થયું, હવે શોક ના કરો તમે બાધરે મારાં. ટેક.
 જોખન જોરે તો ભૂલ્યાં, નેત્ર તે સમે ન ખુલ્યાં;
 કામાંધ થઇને હુલ્યાં, દુઃખા ભરથાર પ્યારા; તમે.
 મિથ્યા ન થાએ કીધું, ઝેર ઉપાડીને પીધું,
 સાચા સ્વામિને દુઃખ દીધું, ભર્યાં પાપના બારા, તમે.
 શોક બાધરે લાગો, હરિ ધ્યાન માંહી લાગો,
 હવે પાપ મારી માગો, કીધાં કર્મ જે કાળાં; તમે.

૪૮

પીંગલા—સૌમિત્ર શોચતો લાગ કરો હવેરે. (એ રાગ)

શૃંગારમાં કુઆવીતિ, તમેજ મને;
 પીયુને તમવનાર વેરી, અલંકાર,—શૃંગાર એ ટેક.
 હીરા મોતી જડીત્ર કંકણ દૂર જાઓ;
 પોખરાજ રતનહાર અદ્રસ્યજ થાઓ. પીયુને.
 જરિયન સાડી ચુડામણી બળી જાઓ,
 રૂપ દેહીતું બળીને ખાખવત થાઓ, પીયુને.
 અરે કાંપ મૂંઝો મુજ હૃદયમાં કાપ,
 અરે બાળુમંધ ઉપજાવ્યો તમે તાપ; પીયુને.
 શ્વેત વસ્ત્ર સાડી દાસી લાવે તું આ વાર,
 પ્રભુને શરણ થવું ઉતારી શૃંગાર; પીયુને.

શીયળ ભંગના પાપ થકી મુને ધરા;
મુક્ત કરશે દીનાનાથ અરપું એને શીય; પીયુને.

૪૯

જોગીઆ--

લાવણી

ધરો નિરંજન ધ્યાન, નાથ તુમ ધરો નિરંજન ધ્યાન; ટેક.
સદા તુમ ભણો બેખડે જ્ઞાન, રટો તુમ ગુર મહંદર નામ;--નાથ.
ફકડ તુમ કરો ખુટીયાં પાન, સમાધી સુખકી લે નીસાન;--નાથ.

૫૦

ભર્તૃહરિ--

લાવણી

(સુકરીત કરના હોય સો કરતે કો જાણે કલકી એ ચાલ.).

દેખા નહીં કષ્ટુ સાર જગતમેં દેખા નહીં કષ્ટુ સાર;
મોહ પીશે મત લપટો યારો, દેખા નહીં કષ્ટુ સાર. ટેક.
ચોદ ચોટકી રાજ માલે, પન ત્રશાકા નહીં પાર.
ભોગ ભોગતે દંદ્ર અપસરા તૂમી નહિ લગાર,
તૂમી નહીં લગાર.--જગતમેં.

ગુહા રંગ રૂપમેં બૂલી, કીડા કરત ગમાર;
રૂપ વીર્ય બલ નાશ હુવા તબ, નહીં હે અપની નાર
નહીં હે અપની નાર;--જગતમેં.

પ્યારી મેરી જતની પીંગળા, દુખ રહ્યા એક તાર;
તોભી કીયા કૃતદની રાની, અશ્વપાલકું યાર;
અશ્વપાલકું યાર;--જગતમેં.

અશ્વ બખતકા એહી તમાશા, દુખહે અપરંપાર
બેશક ઇસકા, લાગ કરો તુમ, ફેર પસતાના યાર;
ફેર પસતાના યાર;--જગતમેં.

એહી ભરથરી નાર બહેમેં, બૂલિ હુવા ખુવાર;
એહી બેખસેં જગત શીખ દહીં, નવ હુમો સંસાર;
નવ હુમો સંસાર;---જગતમેં.

૫૧

રાગ મરશીયા.

(હાય વોયરે પાનીમે ગમકા મયાયા, એ રાહ.)

હાય, કેમ આ સહેશે ઉજેની રંડાપો, સહેશે ઉજેની રંડાપો;
ધણી થઇછે રાજાજી માફ રાખો. ટેક.

આણું લક્ષ માળવાના છો સ્વામી, કામ કોડીલા રૂપે ન ખામી;
ગૌર અંગે ભભૂન શી જામીરે, હાય કેમ આ સહેશે ઉં ૧
એક બાળુ કક્ષા તમારી રૂએ, ચંદ્રકળા ચોધારાં નીર ચૂએ;
આપુ સુખે ન આજ કોઈ સૂવેરે, હાય કેમ આ સહેશે ઉં ૨
મેહેલ મેહેલે વિલાપ છાયો છે, પવન શોકનો સધળે વાયો છે;
કળકળતાં બાઘઓને બાઘઓ છેરે, હાય કેમ આ સહેશે ઉં ૩
ખાંધે લટકીશી ભગવી આ ઝોળી, આઠ્યા વસ્ત્ર ક્યાં ગેર ઝખોળી;
હા' હમડામાં પ્રગટાવી હોળીરે, હાય કેમ આ સહેશે ઉં ૪
નથી વિક્રમભાની કંઈ આશા, કીધા કરમે એવારે તમાશા;
એણે ખીજાં જંગલ ક્યાંઈ વાસ્યાંરે, હાય કેમ આ સહેશે ઉં ૫
ધણી નોધારાં અમને કરો માં, આવું અણુધાર્યું પગલું ભરો માં;
જોગી જીવતાં ચિત્તામાં ધરોમાં રે, હાય કેમ આ સહેશે ઉં ૬

૫૨

રાગ ભોપાલી કટ્યાણ.

અલેક જગાકે દ્વારે ખડો જોગી. ટેક.

એ સ્વામીન ખીન અન્ય ન કોહું, આયો માગન મમ ભોગી. અલેક.

૫૩

ચીંગલા-- સોગંધની ગજલ.

ખીયા દીનનાર પરે ખડા, એસા જુલમ કયું પલમેં કરદીયા. ટેક.
જો બદનકે રક્ત લાખયે, વો બદન પરી અખ ખાખહે;
ચસ ચશ્મસે મેં કેસે દેખું, ચશ્મ આપને તો ફુટાદીયા,—ખી.
કહ કફની ધારન દોખકે, મુઝે જલત આતસ દીલમેં;
એહાલ હોતી હું દેખકે, તુમને ભેખ ધારન કયું કીયા.—ખી.

૫૪

રાગ ભરથરીનો.

(જનુંની જીવેરે ગોપીચંદની એ રાગ.)

ધીક યુવા ધીક મુજને, ધીક કામ વિકારજ;
જેણેરે ભુલાવી મુને સત્યથી કર્યા નીચ વિચારજ;
ભેખરે ઉતારો રાગ ભરથરી.

ક્ષમા કરોરે રાગ રંકધું, નારી અજ્ઞાન જાતજ;
અન્ય વખત આવું નહીં કરું, લાજ્યાં માતને તાતજ;
ભેખરે ઉતારો રાગ ભરથરી.

ભરૂહરી—

૫૫

કપટ રૂપી રાણી પીંગલા, એથું ખોત્રે વચનજ;
રાજરે તજ્યું તુજ કારણે, જે વિચારીને મનજ;
ભિક્ષા દેને મૈયા પીંગલા,
તુંરે ખોટી ખોટું રાજ છે, ખોટો સારો સંસારજ,
અલખ જગાવું વને એકલો, નથી પામું ઉધારજ;
ભિક્ષા દેને મૈયા પીંગલા.

પીંગલા--

૫૬

રહોરે રાગ રસોઇ કરું, જમતા જાઓ સ્વામીનાથજ,
ક્ષીરરે નીપજવું ક્ષણ એકમાં, જમીએ આપણ સાથજ;
ભેખરે ઉતારો રાગ ભરથરી.
મઢીરે કરાવું રંગ મોહલમાં, રાખું ગુપ્ત અવાસજ;
જમરે જાણે નહીં જગતમાં, સાધો જોગ રહી પાસજ;
ભેખરે ઉતારો રાગ ભરથરી.

ભરૂહરી--

૫૭

મેહેલરે તારાને રાણી થું કરું, કેવો ગુપ્ત અવાસજ,
ક્ષીરરે ભોજન તારું રાણી થું કરું, નથી ભોગની આસજ;
ભિક્ષા દેને મૈયા પીંગલા.

વાસી જંગલના જોગી અમે, નહીં ગ્રામમાં વાસજી,
વિપત્તિ વેલીથી અજગો રહું, નહીં નારીનો પાસજી;
ભિક્ષા દેને મૈયા પીંગલા.

પીંગલા—

૫૮

ભગવાં જોઈ રાજ ભરથરી, દાવાનગ દીક્ષ થાયજી;
માઈ કહો ન મારા કંથજી, લાગે દેહમાં લાયજી;
ભેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી.

ભર્તૃહરી—

૫૯

વધુરે શું વહું રાણી પીંગલા, કંઈ અરે કેટલો ઉચારજી;
અંધુ જોવારે અંધુ તજ્યો, માર્યો વચનનો મારજી;
હવેરે રાજને રાણી હું શું કંઈ.

પીંગલા—

૬૦

વાંકીરે વીધતા મુને ભુલવી, લખીયા લેખ તેં લજાટજી;
આનુરે પ્રાયશ્ચિત હવે હું શું કંઈ, મારગ આપો પૃથ્વી માતજી;
ભેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી.
તર્ણસો નારીરે અન્ય આપની, માલવપતિ મહારાજજી;
એકને કારણે એને નવ તજે, પાપી પીંગલાને કાજજી;
ભેખરે ઉતારો રાજ ભરથરી.

ભર્તૃહરી—

૬૧

મોહ છોડી દે રાણી પીંગલા, પ્રીતે કરી સતસંગજી;
સગુરે નથીરે કોઈ કોઈનું, આ સંસાર પતંગજી;
ભિક્ષા દેને મૈયા પીંગલા.
દેતી હુંતો ભિક્ષા દે મુને, નહીંકર કંઈ અહ ત્યાગજી;
ગુરૂ મારારે રોળે થશે, ચાલી જાય જમાતજી.
ભિક્ષા દેને મૈયા પીંગલા.

રાગી ચંદ્રકા--ઈંદ્રસલાની ગજલ.

(જક્ષવો સીતમકું સખવારહું; એ રાગ)
 રાગજી જંગલમાં ભણે તમે જાઓ;
 પ્રથમ અમને મારીને, સુખીઆરે થાઓ;
 લીધો જોગી વેશ, સંકેમત્ર દેહ
 એકાએક અમને, શાને દીયો છેહ;
 શું છે અપરાધ, અમારો કહો;
 વિનારે સખજ, પ્યારા દીક્ષને દહો;
 ગણે નાખું હાથ, જોગી પ્રાણુનાથ;
 અમો છું પતિવ્રતા, તમારી સંગાથ;
 નહીં જોશી રહીશું, આઘીશું સંગ;
 જીવતર અમારું શાને કરોજો ભંગ;

ભર્તૃહરી-- છંદ માલીની.

નથી નથી અપરાધી, ગાઇ તું નિર્પરાધી;
 શિવ શિવ દુખી થા માં, મોહ વૃત્તિજ બાંધી.
 તજ તજ મુજ આહા, કંથ કેમાં ઉચેરી;
 નથી પતિ અહિં તારો, જોગી લેતું વિચારી.
 નકટ અધમ નારી, જાતને માર જૂતિ;
 અક્ષય ધુન લગાવું, અંગધારી વિમૂતિ,
 જગત સુખની જૂદી, છેક છોડી ઉપાધી;
 પવત વન ગુફામાં, સુખ લેશું સમાધી.

કુમદાક્ષી--

૬૪

(મેંદી મલકે મેરા તુર કેસી તે મીઝદાયા. એ રાગ.)
 અહો પીયુ મારા, થાઓ ન ન્યારા જંગલમાં જઈ. ટેક.
 જાઓ નરેશ, વિધવા વેશ, આ વયમાં દઈ.—અહો.
 દીધો તો કોલ, આવું છું મોલ, હમણાં હું પ્રીયા.
 જોગી સ્વરૂપ, ધારીને ભૂપ, આન્યા છો અહિયાં.—અહો.
 શીદ સંતાપો, કાળજી કાપો, પ્રીત ગયા ભૂતી.
 શૃંગાર છાંડું, તપશ્યા માંડું, જુરી જુરી મંદે કુતી.—અહો.

૬૫

કુશનાકુમારી--

રાગ.

(જશ્વિવો સીતમકુ સખવારહું એ રાહ)
 પિતાજી આ કોપ તમે શો કર્યો,
 જોગી વેશ બાપુ, શીઃને ધર્યો;
 મરી ગઈ છે માત, વળી જાઓ તાત,
 પિતા જોય કોની છે, આરમાન માત;
 ન બાપી ફરી બાપુ, જાઓ નહીં,
 પિતા પાછળ નહીં જીવું હુંતો સહી;

૬૬

રાગ ભેરવી.

શુભો મારા પ્યારા પિતા, હું છું દીન પુત્રી તમારી ટેક.
 પ્યાર તજીને ભગવાંરે કાઢ્યાં, કોણ લાડે કોડે હો,
 વરાવશે હું છું કુંવારી, શુભો મારા પ્યારા પિતા.
 અરજ પુત્રીની ઉરમાં ધરો, શીરજીવ શું જોઈ સંચરો;
 વનમાં વિસારી—શુભો મારા પ્યારા પિતા.

સમપ્ત.

ગાહેર ખખર.

નીચેનાં પુસ્તકો મોરળી નાટક કંપનીનો જ્યાં મુદ્રામ હોય ત્યાંથી. મોરળી તળપદમાંથી તથા જે જે શહેરમાં અમારા આડતીયાં બુકસેલરો છે, તેમની પાસેથી. રોકડી કિમ્મત મોકલી, અગર વેલ્યુપેબલ પાસેલથી મંગાવી લેવાં.

રૂ. આ. પા.

ભરૂહરી નાટક મોટું...	૧—૦—૦
સદર ગાયન.	૦—૨—૦
ચાંપરાજ નાટક મોટું...	૧—૦—૦
સદર ગાયન	૦—૨—૦
રાજસિંહ નાટક મોટું.	૧—૦—૦
સદર ગાયન	૦—૨—૦
રાણકદેવી નાટક મોટું...	૧—૦—૦
સદર ગાયન	૦—૨—૦
ત્રિયારાજ નાટક મોટું...	૧—૦—૦
સદર ગાયન...	૦—૨—૦
ત્રિવિક્રમ નાટક મોટું.	૧—૦—૦
સદર ગાયન	૦—૨—૦
જગદેવ પરમાર ગાયન.	૦—૨—૦
ચંદ્રહાસ મોટું.	૧—૦—૦
સદર ગાયન	૦—૨—૦
પૃથુરાજ ગાયન	૦—૨—૦
સીતારવચંવર ગાયન...	૦—૨—૦
ઉપાધરણ ગાયન	૦—૨—૦
કેસરીસિંહ પરમારનાં ગાયન...	૦—૨—૫
વીરબાબાનાં ગાયન...	૦—૨—૦
દેવયાનીનાં ગાયન	૦—૨—૦
રાજતરંગ નાટકનાં ગાયન	૦—૨—૦
ચિત્રુદ્ધ વિજયનાં ગાયન.	૦—૨—૦
સરસ્વતી નાટકનાં ગાયન	૦—૨—૦
રમારાજીજીતના ગાયન...	૦—૨—૦
મદાલસા નાટકનાં ગાયન	૦—૨—૦

મુળજી આશારામ આગ્રા.

